

Падводзячы вынік, можна зрабіць выснову, што гэтым заканадаўчым актам была ўласціва дастаткова сучасная трактоўка аб'ектыўнага боку злачынства. Яна была прадстаўлена як абавязковымі, так і дадатковымі прыкметамі, якія належаць сучаснаму крымінальнаму праву. Дадзеныя прыкметы маюць юрыдычнае значэнне пры прызначэнні пакарання не толькі ў наш час, але і ў мінулым. Вышэйназваныя прыкметы аб'ектыўнага боку шмат у чым супадаюць, таму што злачынствы прадстаўлены падобнымі дзеяннямі. Развіццё крымінальнага заканадаўства ВКЛ і Расіі ішло прыкладна па адным шляху, але варта адзначыць, што ВКЛ да гэтага прыйшло нашмат раней, бо палажэнні ўсіх трох Статутаў змяшчаюць аналагічныя прыкметы аб'ектыўнага боку злачынства.

Станкевіч В. С.

ШЛЯХТА Ў ПАЛІТЫЧНЫМ ЖЫЦЦІ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА

Станкевіч Валерыя Сяргееўна, студэнтка 4 курса Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, г. Мінск, Беларусь, lerika2003267@gmail.com

Навуковы кіраўнік: доктар юрыд. навук, прафесар Доўнар Т. І.

У Вялікім Княстве Літоўскім (далей – ВКЛ), палітыка-эканамічным цэнтрам якога былі беларускія землі, у XIII ст. пачалі фарміравацца феадальныя адносіны. У кантэксце развіцця дзяржаўных інстытутаў і выдання агульназемскіх грамат (1387 г., 1413 г., 1447 г і інш.) і Статутаў ВКЛ яны былі заканадаўча аформлены. Феодалы, кансалідаваўшыся ў адзінае саслоўе – шляхту, пачалі адыгрываць галоўную ролю ў палітычным жыцці ВКЛ. Панаванне шляхты вызначалася тым, што яе прадстаўнікі займалі ўсе важнейшыя пасады дзяржаўнага апарату як у цэнтры, так і на месцах. Менавіта яны вызначалі напрамак усёй унутранай і знешняй палітыкі ВКЛ.

Варта падкрэсліць, што ў XIV–XV стст. ВКЛ па форме праўлення ўяўляла сабой раннефеадальную манархію. З развіццём саслоўных правоў шляхты ўлада вялікага князя пачала абмяжоўвацца. Паступова ўладныя функцыі сумесна з манархам сталі ажыццяўляць не толькі паны-рада, але сойм і павятовыя соймікі.

Канчаткова аформіўшыся ў канцы XV ст., рада ВКЛ стала стала выканаўча-распарадчым органам дзяржаўнай улады. Пры разглядзе пытанняў, па якіх патрабавалася падтрымка буйных землеўладальнікаў, на пасяджэнні рады запрашаліся і іншыя феодалы. Такія пашыраныя пасяджэнні атрымалі назву сойма.

У перыяд праўлення вялікага князя Аляксандра сойм пачаў разглядацца як неабходны дзяржаўны інстытут. У XVI ст. сойм канчаткова аформіўся як заканадаўчы орган дзяржаўнай улады.

Шляхта карысталася вальнымі соймамі для таго, каб паведаміць вялікаму князю або панам радным аб сваіх патрэбах, просьбах і злоўжываннях у дзяржаве і паветах, падтрымлівала адзін аднога ў сваіх заявах і скаргах, а таксама патрабавала ад улад розных паляпшэнняў і рэформ у сваіх інтарэсах. Фактычна ў такіх выпадках вальны сойм з'яўляўся палітычным інстытутам,

які канцэнтравалі ў сабе саслоўна-палітычны рух шляхты на працягу ўсяго наступнага перыяду развіцця феадальнага грамадства. Патрэбна азначыць, што з утварэннем Рэчы Паспалітай у дзейнасці сойма адбыліся змены. Згодна з Люблінскім актам у новай дзяржаве ўтвараўся супольны сойм, які пераўтвараўся ў заканадаўчы орган дзяржаўнай улады. Сойм складаўся з «соймавых станаў»: караля, Сената і Пасольскай хаты.

Па агульнаму правілу лічылася, што сойм можа вырашаць любыя пытанні. Пры гэтым да выключнай кампетэнцыі вальнага сойма належала: выданне заканадаўчых актаў, увядзенне падаткаў, скліканне паспалітага рушэння, наблітання, выпрацоўка агульнага накірунку знешняй палітыкі, зацвярджэнне мірных дагавораў і перамір'яў, кантроль за дзейнасцю караля і цэнтральных ураднікаў дзяржаў Рэчы Паспалітай. Таксама ў кампетэнцыю сойма ўваходзіла выбранне караля. Менавіта ў Рэчы Паспалітай сойм набыў статус палітычнай арэны для шляхты, на якой яна дамагалася пашырэння сваіх правоў і адначасова абараняла суверэнітэт ВКЛ. Увогуле агульны вальны сойм становіўся цэнтральным элементам палітычнай сістэмы Рэчы Паспалітай, які павінен быў ураўнаважваць уладу манарха і шляхты, а таксама гарантаваць захаванне ўсіх правоў і свабод Княства і Кароны.

Таксама вялікую ролю ў палітычным жыцці ВКЛ адыгрывалі павятовыя соймікі, на якія збіралася ўся павятовая шляхта. М. В. Доўнар-Запольскі лічыў соймікі формай плебісцыту. Яшчэ да рэформаў 1560-х гг. павет з'яўляўся адміністрацыйна-судовай і ваеннай адзінкай ВКЛ. З увядзеннем ж у дзеянне Бельскага і Віленскага прывілеяў, Статутаў 1566 і 1588 гг. прававое становішча сойма было канчаткова зацверджана.

Увогуле нормы Статута не абмяжоўвалі кампетэнцыю павятовых соймаў, бо на іх абмяркоўваліся бягучыя пытанні павета, абіраліся павятовыя судзі, паслы на вальны сойм і распрацоўваліся для іх інструкцыі. Пры гэтым галоўным у нормах Статута з'яўляецца тое, што самі павятовыя феадалы маглі прапаноўваць свае пытанні для разгляду.

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што паны-рада, сойм і соймікі з'яўляліся важнымі элементамі палітычнай сістэмы ВКЛ. У разгляданы перыяд паступова ўзрасла роля саслоўна-прадстаўнічых устаноў, якімі на той перыяд былі сойм, а на мясцовым узроўні – соймікі. Гэта прывяло да таго, што ўжо ў сярэдзіне XVI ст. на пасяджэннях соймаў усё больш пачынае ўзрастаць уплыў прадстаўнікоў шляхецкага саслоўя.